

ὁ ἀνδρεῖος Ἕλληνας ἀλλὰ πλέον τῆς γενναϊότητος καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπερισχύει, οὐσα ὑπέρογκος ἢ δύναμις.

Οὐκέτι οἱ Ἐταιρισταὶ ὑποχωροῦσιν ἀκίνητος ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ ὁ Ἰερὸς Λόχος προτάσσει σιδηροῦν τεῖχος εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ τουρικοῦ ἱππικοῦ, καὶ εἰσέτι ἐπὶ τινὰ στιγμήν ἢ νίκη στέφει τὰ ἔσχατα δείγματα τοῦ θάρρους. Ἄλλ' εἰς τὸν ἀριθμὸν εἶκει ἐπὶ τέλους ἢ ἀξία, καὶ καλύπτουσι τὸ ἔδαφος πλείοτερα τῶν 400 πτωμάτων, πένθιμον μαρτύριον θαυμασίας ἀρετῆς καὶ ἀμέτρου συμφοράς. Ἐπεσεν ὁ Διάκολης ὁ γενναῖος τῆς Ἰθάκης, ἔπεσεν ὁ Βωρδιὸς ὁ ἀνδρεῖος τῆς Ἐλβετίας, ἔπεσεν ὁ Μεθόδιος ὁ δημοκρατικὸς τῆς Κρήτης. . . . Καὶ θὰ λησμονήσω σέ, ὦ υἱὲ τῆς Ζακύνθου, γενναῖε Σπυρίδων; . . . Πληγὴ εἰς τὸ στήθος διὰ σφαίρας ὁ νεανίας σταματᾷ τὸ αἷμα διὰ τεμαχίου ἐκ τοῦ φορέματός του καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν πάλην. Τέλος αἰσθανόμενος τὰς δυνάμεις ἐκλείπουσας ἀνοίγει τὴν πληγὴν, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἔγραψε τῇ μητρὶ τὰς ὑστάτας ταύτας λέξεις: «Ἀγάλλου, ὦ μητέρα! ὁ υἱός σου ἀπέθανε σήμερον ὑπὲρ πατρίδος.»

Ἄ! ἐάν οἱ Ἕλληνας δυνηθῶσιν ἡμέραν τινὰ ν' ἀνακτήσωνται τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν καὶ νὰ ἴδωσιν ἑαυτοὺς καταλεγομένους ἐν τοῖς ἔθνεσι, μὴ γένοιτο ποτὲ νὰ λείπη τοῦλάχιστον εἰς λίθος ἀναμνηστικῶν τοῖς μεταγενεστέροις ὅτι ἐνθάδε ἢ Ἕλλάς ἀπώλεσε τὰ ἄριστα τῶν ἑαυτῆς τέκνων.

Οὕτως ὁ Ὑψηλάντης ἠττήθη χωρὶς νὰ δυνηθῆ καὶ νὰ πολεμήσῃ, οὕτως εὐρέθη πρὸ τῆς μάχης ἐγκαταλελειμμένος παρὰ πάντων τῶν στρατιωτῶν. Ἰσως ἐσκέπτετο ν' ἀποθάνῃ ἀλλ' ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὁ μόνος ἀπομείνας παρ' αὐτῶ, «σώθητι, τῷ εἶπε» τὸ αἷμά σου δύνασαι νὰ τὸ χύσῃς ἀκόμη ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀχελῷου καὶ ὑπὸ τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν. Ἐγὼ θὰ μείνω ἐνταῦθα, θὰ πολεμήσω ἔτι, καὶ οὐ ἀδικήσω ἐνταῦθα τοὺς ἡμετέρους ἀδελφούς.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τῷ κατέστησαν γλυκεῖαν ἔτι τὴν ζωὴν. Δὲν σκέπτεται ἄλλο ἢ νὰ δράμῃ εἰς τὴν γῆν ἐκείνην ἵνα παράσχῃ τὸν βραχίονά του τῇ πατρίδι μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ διέλθῃ τὴν Τρανσυλθανίαν προχωρῆν πρὸς τὰ στενά τοῦ Rothenthurn, ἀλλ' ἄμα πατήσας τὰ σύνορα. . . . ὦ δυστυχία! . . . ἄπιστος στρατὸς τῷ ἀπαγορεύει τὸν δρόμον κυκλιῦται, συλλαμβάνεται, δεσμεύεται καὶ ἴσως ὁ ἀτυχὴς κατὰ τὴν ὥραν ταύτην μαραίνεται ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θόλους μεμακρυσμένου φρουρίου.

A. M. ΓΑΡΜΕΝΟΣ.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι, κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν, 123,000 ἐργοστάσια μεθ' 4,800,

000 ἐργατῶν. Μόνα τὰ ὑπὸ τῶν ἐργοστασίων τῶν Παρισίων παραγόμενα κατ' ἔτος ἐμπορεύματα ἔχουσιν ἀξίαν 1,690,000,000 φράγκων.

Ὅτε πρὸ τινος ἀνεκινεῖτο ἐν Γαλλίᾳ τὸ περὶ πολιτικῶν κηδεῶν ζήτημα καὶ οἱ ἄγαν δημοκρατικοὶ ἐφιλοτιμοῦντο μετὰ στόφου νὰ ἐπιδεικνύωσι τὴν ἀθείαν των, συνέβη ν' ἀποθάνῃ ἡ θυγάτηρ τοῦ γηραιοῦ καὶ διασητοῦ Ρασπάλ, ἢ ὡς εἶκος ἐκήδευσεν ὁ πατὴρ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἐκκλησίας. Καταραχθεὶς ἕνεκα τῶν τοιούτων παραλόγων ἐπιδείξεων ὁ συντηρητικὸς Ἀλφόνσος Κῆρ, ὁ γνωστὸς καὶ γλαφυρώτατος ἐκείνος συγγραφεὺς, ἔγραψε (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1876) πρὸς τὸν πενθούντα πατέρα τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν. Δημοσιεύομεν μετὰφρασιν αὐτῆς, διότι πολλὰ ἔχει τὰ διδακτικά.

Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΚΑΡ

Ποτέ μου δὲν σὰς εἶδα, Κύριε, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ σὰς γνωρίζω—ἐννοῶ ὅτι πολὺ μέγα εἶνε τὸ δυστύχημα, τὸ ὁποῖον ἐνέσκηψεν ὑμῖν ἡ φύσις ἐν τῇ συνήθει τῆς πορείας, φαίνεται ὡς ἂν νὰ σὰς ἐφύλαττε τὸν πόνον τοῦ νὰ θάπηττε τὰ τέκνα σας, οὐδὲν δὲ ὄπλον εἶνε δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῆς φύσεως.

Ἡξέρω πολὺ καλὰ ὅτι πολλαὶ ἐφημερίδες διςάλλπισαν «ὅτι τὸ ἄπειρον πλῆθος, ὑπὲρ ἠκολούθησε τὴν ἐκφορὰν τῆς φιλτάτης κόρης σας, ἦτο διὰ σὰς παρηγορία.» Δὲν τὸ πιστεύω ὅμως· μάλιστα δὲ δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι πιστεύω ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον. Δὲν ὑπέστην μὲν ποτὲ τοιοῦτον τραῦμα, χάρις τῷ Θεῷ, συνέβη ὅμως καὶ εἰς ἐμὲ νὰ συνοδεύσω ἀγαπητὰ πρόσωπα εἰς τὴν ἐσχάτην των κατοικίαν καὶ ἤμην τότε ὡς περ λαίμαργος καὶ φιλάργυρος τῆς λύπης μου· δὲν ἐπέτρεπον εἰμὴ εἰς ὀλίγους προσφιλεῖς καὶ δεδοκιμασμένους φίλους νὰ μὲ συνοδεύσωσιν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ὑπερτάτου ἐκείνου καθήκοντος, καὶ ὅταν ἔπειτα μὲ ἄφινον μόνον, ἐνόμιζον ὅτι ἀνεσηκῶνετο μέγα βάρος ἀπὸ τοῦ στήθους μου καὶ ἔμενα μόνος μετὰ τῆς λύπης μου, ἥτις εἶνε καὶ αὕτη ἐμπαθὴς καὶ ἐντροπαλὴ καὶ ἀγαπᾷ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ δάσους ὡς τὸ πτηνόν, τὸ ὁποῖον κρύπτεται διὰ ν' ἀποθάνῃ καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν βλέπει τὸ πτώμά του.

Τί νὰ σὰς εἶπω ὡς πρὸς τὴν πικρὰν ἀπώλειαν ἣν ὑπέστητε; Δὲν ἠξέρω παρηγορίας—πλὴν δύο μόνον· ἡ πρώτη εἶνε, τὸ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις δὲν παρηγορεῖται τις, ἀλλὰ τηρεῖ τὴν λύπην του, χωρὶς νὰ φοβῆται μὴ ἢ παρηγορία, ἥτις δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ εὐφημος μετονομασία τῆς λήθης, κάμει ν' ἀποθάνωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ μας τὸ δεύτερον, ἐκείνοι οὗς ἠγαπήσαμεν καὶ οἵτινες ἀπέθανον ἤδη ἄπαξ ἐπὶ τῆς γῆς—ἡ δευτέρα εἶνε, ὅτι ἡ κόρη σας ἀπέθανε παρθένος, δὲν ἀφῆκε λοιπὸν τέκνα καὶ δὲν ἐξετέθη εἰς τὴν φοβερὰν λύπην τοῦ νὰ θάψῃ τέκνον τῆς. Αὐτὸς εἶνε πόνος ἀληθινός, ἐν δὲ μολογεῖτε,—Ὅτι σὰς εἶπω τινὰ τώρα περὶ ἐκείνου, ἐν δὲν ὁμολογεῖτε, ἐν ὃ' ἀρνηθῆτε ἴσως.

πιστεύετε ἀληθινὰ ὅτι ὁλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος ὅστις ἠκολούθει εἰς τὴν κηδεῖαν συνεπάθει ὑπὲρ ὑμῶν;

Ἐπιθέσατε ὅτι ἠθελήσατε μὲ ἐλπίδας νὰ διασκεδάσητε τὴν λύπην σας καὶ ὅτι μὴ θέλοντες τίποτε ν' ἀφήσητε, μήτε αὐτὴν τὴν πίστιν, ἣν δὲν συμμερίζεσθε (ἂν καὶ δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὑμῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ τέκνου σας), εἴχετε ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ αὐτῆς τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας· ἔστω καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον τοῦ νὰ ἔλθῃ μίαν ὥραν ἀργότερον ἢ στιγμὴ, καθ' ἣν θὰ ἠθέλατε ἐπιθέσει ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κόρης σας τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν, ἢ στιγμὴ καθ' ἣν θὰ ἠκούετε τὸ χῶμα κροτοῦν ἐπὶ τοῦ καλύμματος τοῦ νεκρικοῦ κιβωτίου· ἔστω καὶ διὰ ν' ἀπολαύσητε τὴν λύπην σας καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν· ἔστω καὶ παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος ἐκείνου, ὅπερ μᾶς κάμνει, ὅταν παρὰ τὴν κλίνην τοῦ θνήσκοντος κηρυχθῆ ἀνίσχυρος τῆς ἐπιστήμης ἢ δύνამις, νὰ δοκιμάζωμεν πᾶσαν πανάκειαν καὶ πάντα ἀγύρτην.

Τί ἡμποροῦμεν ἄλλως τε νὰ ἠξεύρωμεν ἡμεῖς περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος ἢ μὴ τῆς προσευχῆς; «Ὁ Θεὸς, λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι, βλέπει τὸν μαῦρον μύρμηκα περιπατοῦντα ἐπάνω εἰς μακρὸν μάρμαρον καὶ ἀκούει τὸν κρότον τῶν βημάτων του.» Ὁ Θεὸς εἶνε πολὺ μέγας, σκεπτόμεθα ἡμεῖς ἐνίοτε, ὥστε νὰ φροντίζῃ περὶ ἐκάστου ἡμῶν ἀτομικῶς· ἀλλὰ τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι τοῦτο ἴσα ἴσα δὲν εἶνε βαθμὸς μεγαλειότητος ἔτι μείζων;

Ἐάν τις μοὶ εἴπῃ ὅτι ποτὲ δὲν προσευχήθη, ἠξεύρω, χωρὶς νὰ μοὶ τὸ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἶδε ποτὲ κινδυνεύουσαν φιλότιμον ὑπαρξίν.

Τίς οἶδε τί μετὰ θάνατον μᾶς περιμένει;

Ὁ ὀρθὸς λόγος μᾶς διδάσκει ὅτι θὰ γείνωμεν μετὰ θάνατον ὅ,τι ἡμεῖς προτοῦ γεννηθῶμεν· ὅτι τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἀπετέλουν ἡμᾶς, διαιρούμενα πάλιν ἐπ' ἀπειρον, ἐπανέρχονται εἰς τὸ μέγα ταμεῖον τῆς ὕλης καὶ τῆς ζωῆς, ὁπόθεν ἄλλα ὄντα θὰ παραχθῶσιν, ὅπως ὁ γλύπτης πλάττων τὸν κηρὸν ἢ τὸν πηλὸν μετασχηματίζει τὰ ἀτελῆ του ἔργα καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὕλης μορφώνει ἄλλα.

Ἀλλὰ πολὺ πιθανὸν νὰ μᾶς ἀπατᾷ τὸ λογικὸν μας, πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ ᾖναι δυνατὸν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἀνθρώπινον νὰ εἰσδύσῃ εἰς τοιαῦτα μυστήρια, νὰ ἐκράτῃ, καθὼς λέγει ποιητῆς τῆς, ὁ Θεὸς τὴν ἀλήθειαν δι' ἑαυτὸν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ ἡμῖν· εἰμὴ εἰκασίας μόνον.

Ἀγαπῶ πᾶσαν ἐλευθερίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως σοῦ νὰ ἔχῃ ἡ ἐλευθερία ἐνὸς ἐκάστου ὡς ὄριον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἄλλου. Ἀποδοκιμάζω τὰς ὑβρεις, ἃς συνήθως ἀπευθύνουσι κατὰ τῶν θελώντων νὰ κηδεύωνται ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐκ βάθους καρδίας ἐλεεινολογῶ τοὺς πράττοντας τοῦτο ἵνα ὑποκινήσωσι θορύ-

βους καὶ σκάνδαλα, ἵνα κάμωσιν ἐπίδειξιν ἀθείας, ἣτις εἶνε δι' αὐτοὺς ἄλλη θρησκεία μὲ τὰ δόγματά της, μὲ τὰς αὐστηρότητας της καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν μισαλλοθρησκείαν της.

Ἀλλὰ τὰ ζητήματα ταῦτα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν συνείδησιν ἐκάστου, καλὸν εἶνε νὰ τὰ λύῃ ἕκαστος δι' ἑαυτὸν. Εἶνε δὲ μυσαρὸν ἅμα καὶ ἐγκληματικὸν τὸ νὰ θέτῃ τις τοὺς θνήσκοντας εἰς ἀγῶνα μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἢ ἥττον ἀορίστων φόβων τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τῶν τελευταίων σπασμῶν τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος, ἣτις ἐνίοτε προσπαθεῖ νὰ ἐπιζήσῃ εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν.

Εἶδον ἐγώ, πρὸ πολλοῦ, τὸν ὑπατον ἐκεῖνον ἀγῶνα ἐν τῷ τεταραγμένῳ πνεύματι ἐνὸς θνήσκοντος καὶ χωρὶς τὸ παράπαν νὰ φροντίσω περὶ τῶν ἀτομικῶν μου ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων, ἐνόμισα ὅτι τὸ καθῆκόν μου ἐξετέλουν πορευόμενος ἐγὼ αὐτὸς εἰς ἀναζήτησιν ἱερέως καὶ προτρέπων τὸν θνήσκοντα νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ νὰ μεταλάβῃ.

Ἐλεγον λοιπὸν ὅτι ἂν, ὑπακούοντες εἰς ἄλλας σκέψεις, εἴχετε φέροι τὸ τέκνον σας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οὐδεὶς μὲν ἤθελεν ἀφαιρέσει ἀφ' ὑμῶν τὴν πατρικὴν σας λύπην, ἀλλ' ὁ πολὺς ἐκεῖνος ὄχλος θὰ διελεύει.

Ἄλλ' ἐκρίνατε ἐπάναγκες νὰ θυσιάσητε χάριν τῆς δημοτικότητός σας μέρος τῆς λύπης σας, τὸ μυχιαίτατον μάλιστα καὶ πολυτιμώτατον, ἐπετρέψατε νὰ χρησιμεύσῃ τὸ σάβανον τῆς κόρης σας ὡς σημαία πολιτικῆς διαδηλώσεως—καὶ διὰ τοῦτο σᾶς λυποῦμαι, Κύριε, σᾶς λυποῦμαι εἰλικρινῶς. Πόσον θὰ ἐλογίσθητε τότε δυστυχῆς, ὅταν ἐβλέπετε τὸν ὄχλον ἐκεῖνον ἀσυνειδήτως ποδοπατοῦντα τὸ πένθος σας καὶ μεταβάλλοντα αὐτὸ εἰς θρίαμβον καὶ εἰς χαρὰν· σᾶς λυποῦμαι! Ἀξίζει τάχα τόσας θυσίας ἢ δημοτικότητος; Δὲν ἐμάθωμεν τώρα ὑπὲρ ποτε μετὰ τόσα καὶ τόσα πόσον εὐκόλα αὕτη γεννᾶται καὶ πόσον εὐκόλα ἐξαφανίζεται; Ὡς τὸν ἔρωτα οὕτω καὶ ταύτην τὸ τίποτε τὴν γενεᾶ, τὰ πάντα τὴν διαλύουσι.

Δύο παραδείγματα θὰ σᾶς ὑπομνήσω, τὰ ὁποῖα κάλλιστα γνωρίζετε.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ῥοαγὲ Κολλάρ ἦτο κατὰ τὸ 1827 τὸ δημοτικώτατον ἐν Γαλλίᾳ. Ἐπτὰ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι τὸν ἐξέλεγον βουλευτὴν, ἢ δὲ βιογραφία τῶν συγγραμμάτων, ἣτις τότε ἐδημοσιεύετο (καὶ εἶχε φθάσει ἕως εἰς τὸ γράμμα R), ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ μετὰ πλείστων ἐπαίνων. Ἐ! ἐλεγέ τις τῶν συντακτῶν τῆς βιογραφίας, ἀναλογιζόμενος ὅτι κατὰ τὰ 1818, ὅτε ἤρχισεν ἡ σύνταξις αὐτῆς, ὁ Ῥοαγὲ Κολλάρ, ἀντὶ ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, κατεῖχε θέσεις καὶ τιμὰς, «τί διαφορετικὰ πράγματα θὰ ἐγράφωμεν περὶ αὐτοῦ ἂν ἀντὶ νὰ ὀνομαζήται Ῥοαγὲ Κολλάρ ὀνομάζετο Κολλάρ Ῥοαγέ.» Καὶ ἀληθῶς, τότε τὸ ὄνομά του θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ

τὸ γράμμα C (γαλλιστί), ὅπερ συνετάσσετο κατὰ τὰ 1818, ὁπότε δὲν ἐτύγγανε δημοτικότητας.

Τὸ ἄλλο παράδειγμα ἀναφέρεται εἰς τὸν Λαφαγέτ καὶ εἰς τὸν στρατηγὸν Λαμάρκ, τὸν δημοτικὸν μὲν βήτορα, αἰείποτε ὅμως ἀξιοσέβαστον ἄνδρα. Πλήθος φοβερὸν ἠκολούθει τὴν κηδεῖαν τοῦ Λαμάρκ, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοῦτο ἐξήτει ἐκεῖ ἀφορμὴν γάσεως. Ὁ κόσμος εἶχε τότε ἀποζεύξει τοὺς ἵππους ἀπὸ τῆς ἀμάξης τοῦ Λαφαγέτ, ἦν ἔστυρον ἄνθρωποι, παίζοντες καὶ πάλιν τὴν λυπηρὰν ἐκείνην κωμωδίαν τοῦ νὰ μεταβάλλωνται εἰς κτήνη οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Τὸ φέρετρον τοῦ Λαμάρκ παρ' ὀλίγον ἐρρίπτετο κατὰ γῆς. Οἱ ἵπποι δὲ τῆς ἀμάξης, ἐφ' ἧς ὤχεϊτο ὁ Λαφαγέτ, ἐχάθησαν καὶ ἠναγκάσθη οὗτος νὰ τοὺς πληρώσῃ. Καὶ σήμερον γίνονται τὰ τοιαῦτα χωρὶς ὅμως νὰ γείνωσι καὶ στάσεις. Τάχα διότι ἐγεῖναμεν λογικώτεροι ἢ διότι δὲν ὑπάρχουσι πλέον φανατικοὶ ὡς τότε, οἵτινες ἐξέτιθεντο εἰς τὸν κίνδυνον, ὃν ἀποφεύγουσιν ἐπιθυμοῦντες νὰ ζήσωσι καὶ νὰ καλοζήσωσιν οἱ ψευδοδημοκρατικοὶ τῆς σήμερον;

Ἡ συρροὴ ἐκείνη, ἣτις λέγουσιν ὅτι σὰς ἦτο παρήγορος, τόσον ὀλίγον ἀπεδείκνυε σπουδαίαν συμπάθειαν ὑπὲρ ὕμων, Κύριε, ὥστε ἂν πρὸς τὸν ἐκεῖ συνηγμένον ὄχλον ἤθελον εἶπει ὅτι δὲν εἶσθε μόνον, ὡς νομίζει, ὁ κορυφαῖος τῶν στασιαστῶν καὶ ὁ ἔσχατος τῶν φανατικῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἀνὴρ ἀγαπῶν τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐργασίαν, ὅστις ἐξήτησε νὰ κλουτήσῃ ὄχι μὲ τὰς δημοσίας θέσεις καὶ τὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐργασίαν καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην, ὅστις συχνάκις μὲν ἐφυλακίσθη, δὲν δύναται τις ὅμως νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐλέχθη περὶ τοῦ δυστυχοῦς Φοντάν' «ἔχει πλειοτέραν φυλακὴν παρὰ εὐφυΐαν», — ἂν ταῦτα ἤθελον εἶπει πρὸς αὐτὸν, δὲν θὰ μὲ κατελάμβανε.

Δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι ἡ πολιτικὴ ἔβλαψε τὰ συμφέροντά σας. Ἦσθε καλὸς χημικὸς καὶ θὰ κατωρθώσετε καὶ σεῖς νὰ φθάσητε ἕως ἐκεῖ, ὅπου συνήθως φθάνουσιν οἱ καλοὶ χημικοί. Ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ σὰς, σὰς κατεδίωξεν ἡ ἐξουσία «ἐπὶ παρανόμῳ ἐξασκήσει τῆς ἰατρικῆς» καὶ ἐλάβετε οὕτω τὸ καλούμενον «βάπτισμα τοῦ πταισματοδικείου.» Ἀπὸ χημικοῦ ἀπλοῦ ἐγένισατε χημικὸς ἐχθρὸς τῆς κυβερνήσεως, μάρτυς, ἥρως. Ἡ κάμφορά σας ἔγινε τοῦ συρμοῦ, ὁ κόσμος ὅλος ἐπριζῆριζε κάμφοραν, ἀνέπνευε κάμφοραν διὰ ν' ἀντιπολιτευθῆ τὴν κυβέρνησιν. Τοιοῦτω τρόπῳ ἐτύχετε ὄλων τῶν προνομίων, ἅτινα συνήθως ἀποδίδονται ἐν Γαλλίᾳ εἰς τοὺς καταδεδικασμένους, διότι πολὺ παρ' ἡμῖν εὐνοεῖ τοὺς τοιοῦτους τὸ πλῆθος.

Πάντες περιέμενον, ἀπήτουν μάλιστα παρ' ὕμων ν' ἀντιπολιτευθῆτε τότε τὴν κυβέρνησιν, ἣτις σὰς εἶχε παρὰ τχει ἀφορμὴν τόσον ἡπίου καὶ προσοδοφόρου μαρτυρίου. Ἐρρίφθητε εἰς τὴν

πολιτικὴν καὶ εἶδομεν τότε πολεμικὴν τὴν χημειαν καὶ ἐπιθετικὴν. Εἰς τὴν πολιτικὴν μετεφέρατε τὴν ἐπιμονὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπολεμήσατε ὡς πολιτευόμενος, ὡς ῥιζοσπάστης τὰ πάντα καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην, ὅταν εἶχεν ἐπίσημον χαρακτῆρα. . . .

Δὲν ἤξεύρω πόσον καιρὸν ἀκόμη θὰ ἔχω ἐγὼ τὸ θάρρος ν' ἀνθίσταμαι εἰς τὴν ἀηδίαν καὶ θὰ φροντίζω περὶ τῆς σήμερον καλουμένης πολιτικῆς, πόσον καιρὸν ἀκόμη θὰ χρησιμεύω ὡς πυροσβέστης κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, αἰῶνα λάσπης καὶ πετρελαίου ὀθαυμάζω ὅμως βλέπων τοσοῦτους ἄνδρας πρεσβυτέρους μου νὰ ἐπιμένωσι νὰ ἦνε κολλημένοι εἰς τὰ μικρὰ ἐκεῖνα καὶ ἄσχημα καὶ ταπεινὰ πράγματα καὶ πάθη, ἅτινα εἶνε ἡ ἀφορμὴ τῶν διχονοιῶν καὶ φιλονεικιῶν καὶ νὰ μὴ ζῶσι τὸν ὑπόλοιπον βίον των ὡς θεαταὶ κουρασμένοι πλέον. Ὁ γέρον δὲν δύναται πλέον τίποτε νὰ πωλήσῃ, τίποτε ν' ἀγοράσῃ, τίποτε ν' ἀνταλλάξῃ· αἱ ἰδέαι του, αἱ ἀρχαὶ του, τὸ καπέλλον του, τὰ ὑποδήματά του, αἱ πεποιηθήσεις του, οἱ τρόποι του, αἱ ἀρεταὶ του, τὰ ἐλαττώματά του δὲν ἔχουν πλέον πέραςιν. Πρέπει νὰ περιμένη τὸν θάνατον—λέγων καθ' ἑαυτὸν ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Δημιουργὸς μὰς κατεδίκασεν εἰς τὸ γῆρας, θὰ ἦτο σκληρὸν ἐπὶ πολὺ νὰ παρατεινῆται τοῦτο μὲ ὅλα αὐτοῦ τὰ παρεπόμενα· πρέπει νὰ ἐπέλθῃ εὐεργετικὸς ὁ θάνατος.

Ὅταν βλέπω ἄνδρας, ὧν ἐμετρήθησαν πλέον αἱ ἡμέραι, ὡς τὸν Κ. Τιέρ, τὸν Κ. Δυφῶρ, τὸν Κ. Κρεμιέ, ὡς σὰς, ὡς τὸν Βίκτωρ Οὐγὼ νὰ ἰσχυρογνωμονῶσιν εἰς πράγματα, ἅτινα ἐπρεπεν ὡς ἀθύρματα νὰ θεωρῶσιν οἱ γέροντες, εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὰ ἐφήμερα δοξάζοντα, νομίζω ὅτι βλέπω γηραιοὺς ὑψηφῶνους ἐκβάλλοντας ἀπὸ σκηνῆς παραλελυμένην καὶ παράτονον φωνήν.

Σ.

Η ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο συνήθεια γενικὴ πρὸ τῆς χαρμωσοῦντος ἐορτῆς τοῦ Πάσχα νὰ εἰτοιμάζωνται οἱ χριστιανοὶ διὰ τινος χρόνου μετανοίας καὶ νηστείας. Παρέβαλον δὲ τὴν νηστείαν ταύτην συνήθως πρὸς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄλλοι πρὸς τὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νηστείαν τοῦ Μωϋσέως ἢ τοῦ Ἠλιού ἢ πρὸς τὴν ἐπὶ 40 ἔτη διατριβὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἢ πρὸς τὸ ἐκ 40 ὡρῶν χρονικὸν διάστημα τὸ παρεμπύπτον μεταξὺ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐντεῦθεν ἔλαβεν ἡ νηστεία αὕτη τὸ ὄνομα τεσσαρακοσῆ, ἂν καὶ τὸ πρῶτον δὲν ἐνήστευσον οἱ χριστιανοὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας· διότι ὁ χρόνος τῆς νηστείας ταύτης ἦτο ἐντελῶς ἐν ἀρχῇ ἀφ'